

דיני בנקאות

החרזה הבנקאית כחרזה יחס

ער"ד גלעד נרקיס

יתרונות השימוש בדוקטרינת חרזה היחס ככלי נוסף
בהתמודדות עם מערכת היחסים בנק - לקוח

NG

גלעד נרקיס עורכי-דין
Gilad Narkis Law Offices

יום שלישי 03.08.2021

נושאי ההרצאה

- מהו חוזה יחס
- מאפייניו של חוזה היחס
- מקורה של הדוקטרינה
- יישום דוקטרינת חוזה היחס בפסיקה הישראלית
- סוגים שכיחים של חוזים בנקאיים ומאפייניהם
- יתרונות יישום הדוקטרינה בהקשר של החוזים הבנקאיים
- משבר הקורונה כמקרה בוחן
- סיכום ושאלות

NG

גלעד נרקיס עורכי-דין

Gilad Narkis Law Offices

הגישה המקובלת בנוגע לאפיון החוזים

- סוגי החוזים נעים על סקלה:

בקצה האחד קיים חוזה כדוגמת תדלוק בתחנת דלק. **בקצה השני**, חוזה נישואין מסורתי.

בעוד שבעסקת התדלוק, אין "עבר" ליחסים החוזיים, והציפייה היחידה של הנהג, היא כי יהיה דלק בתחנה ושל בעל התחנה, שיהיה לנהג אמצעי תשלום, הרי שחוזה הנישואין, מבוסס בעיקרו על אירועים שהתרחשו בין הצדדים בעבר, ועל הציפייה לעתיד.

- כלל החוזים מצויים בנקודות שונות בסקאלה...

NG

גלעד נרקיס עורכי-דין
Gilad Narkis Law Offices

מהו חוזה יחס ומקורה של הדוקטרינה

ראשיתה של התאוריה בשנות השישים - פרופ' מקאולי: קיים פער בין ההסכם לבין המציאות.

● פרופ' איאן מקניל – פיתח את התאוריה ככלי לניתוח יחסים חוזיים בין צדדים.

● פרופ' מקניל הבחין בין שתי התקשרויות חוזיות:

- חוזה עיסקה (Transactional Contract) - תקופת זמן קצרה, היקף חוזי מצומצם, התוכן ברור ומקיף, בכריתת החוזה אין כוונה לסולידריות אלא אך ורק קיום החוזה.
- חוזה יחס (Relational Contract) - הפוך מחוזה עסקה, חוזה אורך טווח, תוכן מצומצם, במהלך תקופת החוזה יש צפי להסכמות חדשות, קשר של סולידריות.

NG

גלעד נרקיס עורכי-דין

Gilad Narkis Law Offices

מאפייניו של חוזה יחס

- **חוזה מורכב וארוך טווח**- המטרה העומדת בבסיס החוזה צריכה להיות מכוונת לקשר עמוק וארוך אשר הצדדים מודעים כי ההסכם הראשוני, יש בו, הלכה למעשה, מעין "יריית פתיחה" למערכת יחסים נמשכת אשר בהחלט ייתכן כי תשתנה ותלבש צורות אחרות ושונות מהכוונה בתחילת הקשר.
- **הסתמכות ואמון**- חוזה המבוסס על מערכת קשרים של הסתמכות ואמון. שלא כדוגמת חוזה בדיד אשר הצדדים זרים האחד למשנהו במהלך חיי ההסכם, בחוזה יחס, היחסים בין הצדדים נבנים ומתפתחים באופן דינמי והצדדים רוכשים האחד למשנהו אמון רב ולכן מאמינים כי האחד יבקש את טובתו של האחר לאורך כל חיי ההסכם.
- **תום לב וסולידאריות**- בחוזה יחס נצפה כי הצדדים ינהגו האחד כלפי משנהו בתום-לב מוגבר.
- **גמישות ודינאמיות**- התחשבות בנסיבות משתנות.
- **מערכת יחסים אישית**- "מתוך החוזה נצמחים יחסים אישיים בין הצדדים ונוצרים קשרי רעות, תלות הדדית וזולתנות" (פרופ' בר-מור).

קבלתה של תאוריית חוזה היחס בדין הישראלי דוגמאות

- הנשיא אהרון ברק- בפרשת מרכז משען מדגיש כי יש לשלב בין ההסכם לבין המציאות הקיימת מתוך הבנת התכלית העומדת בבסיס החוזה.
- פרופ' שלו- "לא יהא מוגזם לומר שתפיסת חוזי היחס היא אחת מתפיסות החוזה המרכזיות היום".
- פרופ' משה גלברד- בוחן את הטמעת התאוריה במערכת המשפט הישראלית ומגיע למסקנה כי בשנים האחרונות ישנם ביטויים מפורשים לקליטתה של תאוריית חוזי היחס בדיני החוזים בישראל.

NG

גלעד נרקיס עורכי-דין
Gilad Narkis Law Offices

תחילתה של תקופה? ... קבלת חוזה היחס ביחסי בנק-לקוח

- פרופ' מנחם מאוטנר - חוזה יחס מהווה קשר ארוך, אישי, מתפתח וסולידרי.
- פרופ' פלאטו שנער - שימוש בתאוריית היחס יוצרת דרך יעילה להתמודדות במקרים בהם היחסים שבין הבנק ללקוח אינם מגיעים כדי יחסי אמון, אולם קיים הצורך להעניק סעד וליצוק חובת התנהגות רצויה.
- השופט עמית - מערכת היחסים שבין בנק ללקוח, מושתתת על שלושה יסודות והם: ההסכם שבין הצדדים, החלק החרות והנוהג הבנקאי. **יחס בנק לקוח אינם יחסים של עסקה חד פעמית**. החוזה הבנקאי הוא "חוזה יחס" המתאפיין ביחסים ארוכי טווח ומורכבים, להבדיל מ"חוזה בדיד" או "חוזה עסקה".

NG

גלעד נרקיס עורכי-דין
Gilad Narkis Law Offices

חרוזה יחס בפסיקה בע"א 8279/07, ע"א 2279/18, ע"א 8143/14

השופט אלכס שטיין: "חוזים הקרובים לחוזה יחס ימשיכו לחסות תחת משטר של פרשנות ערכית רחבה ועל חוזים שקרובים יותר לחוזה סגור יחול המשטר של כללים פורמאליים שעיקרם פרשנות עובדתית צרה".

השופטת אסתר חיות: "גישה זו יפה במיוחד כאשר עניין לנו בחוזים המבוססים על קשר אישי ועל יחסי אמון בין הצדדים (שם) דוגמת יחסי עורך דין - לקוח ובאשר לחוזים הנוגעים למערכת יחסים".

השופט ניל הנדל: "במקרים כאלה הצדדים כפופים ממילא לחובת תום לב מוגברת, ביחס לצדדים זרים הפותחים במשא ומתן, לפחות ככל שיש קשר בין המשא ומתן ליחסים החוזיים הקודמים. זאת, בדומה לחובת תום הלב המוגברת המוטלת על צדדים ל"חוזה יחס", המסדיר מערכת יחסים מתמשכת בין שני צדדים [...] לעניין חובת תום לב מוגברת דומה גם כאשר מדובר בלקוחות ובנק, או במסגרת משא ומתן לשינוי חוזה קיים"

סוגים שכיחים של חוזים בנקאיים ואפיונם

● חוזה לפתיחת חשבון עו"ש-

- פעילות דינמית.
- סוג של "מחסן כלכלי".
- חוזה מורכב וארוך טווח המלווה את היחסים מראשיתם ועד תומם.
- העדר יכולת לצפות אירועים עתידיים (דוגמא- הדרישות הרגולטוריות לעניין הלבנת הון).
- מבוסס על מערכת יחסים אישי.

● חוזי הלוואה: שני סוגים-

- הלוואה לרכישת רכב כדוגמה.
- הלוואה במסגרת חשבון עו"ש.

● חוזה משכנתא-

- חוזה בעל משמעות רבה ללקוח, לרוב העסקה הגדולה ביותר בימי חייו של הפרט, השלכות קשות חוזה בעל בטוחה משמעותית, "קורת גג".
- חוזה ארוך טווח לעיתים לכל תקופת חייו הלווה.

● חוזה מסגרת אשראי-

- חוזה אחיד המקנה לבנק כוח רב ועליונות לאורך תקופה ארוכה.
- הלקוח "שבוי" – הסתמכות ויחסי אמון.
- העדר יכולת לצפות נסיבות משתנות.
- מחייב גמישות ודינמיות.

יתרונות יישום הדוקטרינה בהקשר של החוזים הבנקאיים

- השימוש בתאוריית היחס יביא ל**ריכוז כל הכלים**, הן המשפטיים והן העסקיים, תחת מטריה אחת. ההכרה בחוזים הבנקאיים כחוזי יחס **תסייע לפרשן המשפטי להגיע לתוצאה ראויה** וטובה יותר.
- "תכונותיה" של תורת היחס ובעיקר התייחסותה לדרך הנכונה לפתור מחלוקות תוכל לסייע לנו להגיע ל**פתרון מיטבי**. חוזה היחס מעלה על נס את החשיבות להגיע ל**פתרון שיקיים את ההסכם ולא יגרום לביטולו**. אפשרות זו נשלטת כיום אך ברצון הבנק ללא גבולות ברורים.
- **יישום עקרונותיה של** סולידריות ותום לב מוגבר יאפשרו לבתי המשפט, במקרים המתאימים, להגיע ל**תוצאות ראויות** כאשר נקודת המוצא תהא ההסכם. אולם לפי נסיבות משתנות. כך, ביהמ"ש יוכל ביתר קלות, להעניק לצדדים סעד ראוי ולהוביל לעבר פתרון מוסכם שישקיף את ערכי הסולידריות ושיתוף הפעולה, המהווים נדבך מרכזי בחוזה היחס.

NG

גלעד נרקיס עורכי-דין
Gilad Narkis Law Offices

משבר הקורונה כמקרה בוחן

● נכונות הצדדים לפעול על פי עיקרון תום-לב במערכת היחסים.

● הוראות בנק ישראל בגין דחיית תשלומי הלוואה.

● מסקנות הצוות הבין משרדי לבחינת השפעת הקורונה בשלושה תנאים:

○ היעדר ידיעה או היעדר צפייה של המפר את הנסיבות המסכלות.

○ אי-יכולתו של המפר למנוע את הנסיבות האלה.

○ העדר היכולת לקיים החוזה בשל הנסיבות המסכלות.

מלכה

נחשף בככליסיט

המלצות הצוות הבין-משרדי לבחינת השפעת הקורונה על חוזים: הקורונה היא אירוע לא צפוי אך אינה פוטרת אוטומטית מקיום חוזים

נושא: קורונה

תאריך פרסום: 07.07.2020

נושא משני: היערכות משרדי ממשלה, הקלות מטעם המדינה, חקיקה ואכיפה, עסקים ותעשייה

ומי

הצוות הבין-משרדי לבחינת השלכות המשבר על התקשרויות חוזיות ממליץ לצדדים לנהל משא ומתן בתום-לב כדי להתאים חוזים שיישומם נתקל בקשיים בגלל נגיף הקורונה לנסיבות שהשתנו. עוד ממליץ הצוות לחוקק הסדרים פרטניים לחוזים בתחום המופעים, אולמות האירועים וגני ילדים פרטיים, ומנגד לא להתערב בחקיקה בשווקים מורכבים כדוגמת שוק השכירות העסקית.

סיכום

- יחסי בנק-לקוח מחייבים **חשיבה ואיתור כלים** ודוקטרינות משפטיות ראויות, שיוכלו ליתן ביטוי לרצונות הצדדים ולסעדים במקרה של מחלוקת. דוקטרינת "חוזה היחס" היא אחת מהן, השימוש בה מעניק כלי נוסף, יעיל וראוי לבחינת יחסי בנק-לקוח, נוסף על הכלים האחרים המוכרים ומיושמים, ואל מול דרכים אחרות. זאת בייחוד במציאות של היעדר חקיקה מקיפה ומתאימה.
- תקופת משבר נגיף הקורונה הפוקדת את העולם כולו, הינה, ללא ספק, אחת מן התקופות המאתגרות אותה חוותה האנושות בעשרות השנים האחרונות וככזו הינה בעלת השלכות רחבות על כל תחומי החיים. תקופה זו מחייבת אתנו כמשפטנים לבחון מהם הכלים המשפטיים הקיימים לצורך התמודדות עם המציאות המשתנה ועם השלכותיו הרחבות של המשבר על קיום חוזים והמשך ניהול חיי מסחר תקינים בהתאמה לנסיבות המשתנות.

גלעד נרקיס עורכי-דין
Gilad Narkis Law Offices

שאלות?

